

ותמהינן: וכי התירן להם הקב"ה?! איגורי
איתגרי! האם ירוויחו מכך שלא קיימום? אם
 כן, **מצינו הוטא נשכר?** (27)

א-ג ומתצינן: אמר מר, בריה דרבינא התרה זו
אינה לטובתם, אלא לרעתם, כי כונת הכתוב
היא לומר, שאף על פי שמקיימין אותן, אין
מקבלים עליהם שכר כעושה מצווה, שהרי
 מעתה הם אינם מצווים עוד לקיימם, ולכן,
 אין להם זכות לעתיד לבא ולבקש שכר על
 קיומן.

ומקשינן: וכי הגויים לא מקבלים שכר על

המצוות שהם עושים?

והתניא, היה רבי מאיר אומר: מנין אנו
 למדים שאפילו עובר כוכבים ועוסק
 בתורה, (1) **שהוא ככהן גדול?** —

תלמוד לומר [ויקרא יח] "אשר יעשה אותם
 האדם וחי בהם". (2)

"האדם" נאמר, אבל **כהנים לויים וישראלים,**
לא נאמר. ולכן, אין לנו לומר כי דברי
 הכתוב "וחי בהם" [שהוא השכר עבור
 העיסוק בתורה], מיועדים רק לבני ישראל,

שבעת המצוות שהם מצווים בהן, אבל בשאר
 התורה, אסור להם ללמוד.

ולדעת המהרש"א כלול בכך גם "מצוות
 עשה" שבני נח מצווים לקיים.

וזה לשון המאירי [סנהדרין נט א] על מה
 שאמרו שם, עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה:
 וכן הדין, אם עסק בתורה שלא לכוונת קיום
 עיקרי מצוותיה, אלא שלבו חפץ לירד לידיעת
 תורתנו ותלמודינו — ראוי ליענש. מפני שבני
 אדם סבורים עליו שהוא משלנו, מתוך שרואין
 אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו.

ומכל מקום, כל שהוא עוסק בעיקרי שבע
 מצוות ובפרטיהם ובמה שיוצא מהם, אף על פי
 שרוב גופי תורה נכללים בהם — מכבדין אותו
 אפילו ככהן גדול, שאין כאן חשש לטעות
 אחריו, שהרי [אף] בשלל הוא עוסק.

וכל שכן, אם חקירתו על דעת לבוא עד
 תכלית שלימות תורתנו, עד [כדי] שאם ימצאנה
 שלימה — יחזור ויתגייר.

וכל שכן, אם עוסק ומקיים עיקרי מצוותיה
 לשמה, אף בשאר חלקים שבה שלא משבע
 מצוות.

2. ובערוך לנר [סנהדרין נט א] הקשה, הרי

בפני שלשה חבירים. כלומר, שכל גוי אינו חייב
 כשלעצמו בשבע המצוות, מפני היותו בן נח —
 כי הרי התבטלה מצוותיהן, והתירן להם הקב"ה,
 אלא אם "מקבל" על עצמו מפני שכך כתוב
 בתורת משה, הרי הוא גר תושב.

ועוד כתוב שם הרמב"ם [הלכה יא] "כל
 המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה
 מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק מעולם הבא.
 והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן
 הקב"ה בתורה, והדיענו על ידי משה רבינו שבני
 נח מקודם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני
 הכרע הדעת — אין זה גר תושב, ואינו מחסידי
 אומות העולם ולא מחכמיהם".

ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם במסכת
 חולין סוף פרק שביעי.

27. כתב המהרש"א: הגמרא לא הקשתה למה
 הענישם ה', הרי ביטל מהם את המצווה, כי
 העניש אותם על שלא קיימו קודם שהתיר להם
 ה'.

והרש"ש מדייק על דבריו: הרי לא הענישם
 ה', אלא שאינו נותן להם שכרם?

1. כתבו התוס', היינו רק כשעוסקים בתורה של

אלא "האדם" סתם נאמר בו "וחי בהם", והוא כולל עובדי כוכבים —

הא למדת, שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה — הרי הוא ככהן גדול.⁽³⁾ כלומר, שאין חילוק בקבלת שכר לימוד התורה בין סוגי האנשים.

ואם כן, קשה, שמצינו שבני נח מקבלים שכר על מצוותיהן?

ומבאר הגמרא: מה שתירצנו שאינם מקבלין שכר, אין פירושו שאינם מקבלין שכר מכל וכל. אלא לומר לך, שאין מקבלים עליהם שכר כמי שהוא מצווה ועושה ששכרו מרובה, אלא כמי שאינו מצווה

ועושה, היות שהקב"ה התיר את הציווי.

וכמו דאמר רבי חנינא: גדול שכר של אדם המצווה ועושה — יותר משכר של אדם שאינו מצווה ועושה.⁽⁴⁾

[אלא], אחרי שאין מקבלים שכר על שבעת המצוות, באים בטענה חדשה —

ו[כך] אומרים [העובדי כוכבים] לפני הקדוש ברוך הוא:

רבונו של עולם! ישראל, שקיבלה את התורה המונחת בחיקו של הקב"ה — היכן קיימה? הרי גם הם לא קיימה!

פסוק זה לא נאמר על לימוד התורה, אלא על שמירת המצוות? ועיין שם מה שתירץ.

והרמב"ם כותב [פרק י' מהלכות מלכים הלכה ט' י']: לא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד. בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותו כהלכתה.

3. כתבו התוס': דרשה זו שהוא ככהן גדול, נדרשת מהפסוק שנאמר על התורה: "יקרה היא מפנינים", ודרשינן "פנינים" מלשון "פנים", שהתורה יקרה יותר מכהן גדול הנכנס "לפני ולפנים".

וכתב הרא"ה [שיטה מקובצת בבא קמא] שהוא לשון "גוזמא".

והמאירי [מובא בהערה 1] כתב, "מכבדין אותו אפילו ככהן גדול". וכן כתב הסמ"ק בהקדמת הספר.

והקשה הרשב"א [שם], הרי אינו מקבל שכר כמצווה ועושה, ואיך הוא ככהן גדול?

4. כתבו התוס': מפני שהמצווה ועושה דואג תמיד לבטל יצרו ולקייים מצות בוראו. ומבואר יותר בתוס' בעין יעקב, שיש לו התגברות היצר, ועמל הרבה להגביר יצרו הטוב. וכן כתב השפתי כהן [יורה דעה סימן רמ"ו ס"ק ז].

ועוד טעם כתבו שם התוס', שהמצווה יש בידו שכר "קבלת הציווי" ושכר "עשיית המצווה".

ובתוס' הרא"ש [קידושין לא א] כתב: "שאיין הקב"ה צריך כלום לכל המצוות, אלא שאמר ונעשה רצונו. הילכך, המצווה ועושה — הוא עושה רצון קונו, אבל מי שאינו מצווה ועושה — לא שייך לומר ביה "עושה רצון קונו" שהרי לא צוה לו כלום. ומכל מקום שכר יש".

ובשיטה מקובצת [בבא קמא פז ב] מביא פירוש "גאון ז"ל": לפי שאין לו ליכנס באומנות שאינה שלו, ונראה כאילו יורד לאומנות חבירו". ודברים דומים מביא המאירי בשם תלמוד הירושלמי.

מלמד, שהתנה הקדוש ברוך הוא תנאי עם מעשה בראשית, וכך אמר: אם ישראל מקבלין את התורה — מוטב, ואם לאו — אני אחזיר אתכם לתהו ובהו. לכן נרמז בסיום מעשה בראשית "הששי", שמעשה בראשית תלוי ועומד עד יום "הששי" הידוע, ששי בסיון, והוא יום קבלת התורה בסיני⁽⁶⁾.

הגמרא מביאה דרשה דומה, והיינו דאמר [גירסא אחרת ואמר] חזקיה:

מאי, מה הוא הביאור בהאי דכתיב [תהלים עו]: "משמים השמעתה דין — ארץ יראה ושקטה", "השמעת דין" היינו מתן תורה.

וקשה, אם יראה — למה שקטה, ואם שקטה — למה יראה?

אלא, בתחילה טרם שקיבלו ישראל את התורה — יראה הארץ, מפחדה שמא לא יקבלו את התורה, ותחזור לתהו ובהו, ולבסוף כשקבלוה, ואמרו "נעשה ונשמע" — שקטה.

אם כן, טוענים אומות העולם, איך מעדיין שמים וארץ, הרי הם "נוגעים בעדותן"⁽⁷⁾?

אמר להם הקדוש ברוך הוא: אין אנו צריכים לעדות אחרת, אלא מכם אומותיכם,

אמר להם הקדוש ברוך הוא: אני מעיד בהם שקיימו את התורה [כולה]!

אומרים לפניו: רבונו של עולם! כלום האם יש אב שמעיד על בנו?⁽⁵⁾ דכתיב [שמות ד] שאמר הקב"ה למשה "בני בכורי ישראל".

אמר להם הקדוש ברוך הוא: שמים וארץ יעידו בהם — בכני ישראל, שקיימו את התורה כולה!

אומרים לפניו: רבונו של עולם! שמים וארץ פסולין להעיד כי הן נוגעין בעדותן מפחדם שמא יתמוטטו.

והגמרא מביאה את הדרשה שכל קיום שמים וארץ הוא בזכות התורה שישראל מקיימין אותה —

שנאמר [ירמיה לג] שהקב"ה אומר: "אם לא בריתי יומם ולילה [תורת]י שנאמר בה: "והגית בו יומם ולילה" — חוקות שמים וארץ לא שמת".

וכן אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי, מה הוא הביאור בהאי דכתיב [בראשית א]: "ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי", בה"א הידיעה, ואילו בשאר ימי בראשית נאמר "יום חמישי" "יום רביעי" —

מה שתירצו.

ורש"י [בפירושו על התורה בראשית א] מבאר עוד שהאות "ה" היתירה, מרמזת על חמשה חומשי תורה. ועיין במהרש"א.

7. והקשו התוס': הרי עצם קיומם היא העדות, כי אם בני ישראל לא היו מקיימים — היו

5. כתב המהר"ל: מה שקרובים פסולים לעדות אינו מחשש משקר, שח"ו לומר כן אצל הקב"ה, אלא הוא גזירת הכתוב, ואף במקום שלא שייך חשש משקר.

6. הקשו התוס': הניחא למאן דאמר [שבת פו ב] תורה ניתנה בששי בסיון. אך איך ידרוש מאן דאמר שהתורה ניתנה בשביעי בסיון? עיין שם

יבואו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה!

יבא נמרוד — ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים, ונמרוד השליכו לכבשן האש באור כשדים, על שסירב לעבוד עבודת כוכבים.

יבא לבן — ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל, כמו שנאמר [בראשית לא]: "ויחפש ולא מצא", ואמר לו יעקב "כי מששת את כל כלי — מה מצאת מכל כלי ביתך?", אפילו כלים קטנים, שדרך חתן הגר בבית חמיו [ובפרט תקופה ארוכה של עשרים שנה] נוטל עמו כלי קטן [בשוגג].

תבא אשת פוטיפר — ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה של אשת איש.

[עד כאן מדובר באבותינו עד מתן תורה, שלא עברו על איסורי עבודת כוכבים, גזל ועריות, שהן ממצות בני נח].

יבא נבוכדנצר מלך בבל — ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם.

יבא דריוש — ויעיד בדניאל שלא ביטל את

התפלה.

יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואלפז התימני [ואליהו בן ברכאל הברזי] ידידי איוב — ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה.

שנאמר [באותו הפסוק]: "יתנו עידיהם ויצדקו", [וסובר בעל המאמר שפירושו שהביאור הוא, שעובדי כוכבים בעצמם יעידו על ישראל. ועיין בדרך הקודם]. וסיום הפסוק הוא, "שמעו ויאמרו: אמת!"

אך עתה באים אומות העולם בטענה חדשה.

אמרו אומות העולם לפניו: רבונו של עולם! תנה לנו את התורה מראש עכשיו — ונעשנה.

אמר להם הקדוש ברוך הוא: שוטים שבעולם! מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. משל הוא, מי שקיים תורה ומצוות בעולם הזה, אוכל שכרו בעולם הבא. אבל מי שלא טרח בערב שבת, מתיכן יאכל בשבת?! —

אלא, אף על פי כן שלא מגיע לכם שכר,

חוזרים לתהו ובהו?

ומתרצים [ביתר ביאור לפי תוס' רבינו אלחנן], שעצם קיומם אינה ראייה, שיתכן שהקב"ה מניחם להתקיים, ובכך יש רק עדות של הקב"ה, ועל עדותו יתברך כבר טענו: כלום יש אב שמעיד על בנו.

[והריא"ף לא ראה את תוס' רבינו אלחנן]. ובתוספת ביאור: שעד יום הדין הניחם הקב"ה בחסדיו המרובים, אבל מעת יום הדין אם ח"ו לא יצדקו בני ישראל בדין, עלול הקב"ה

להחזירם לתהו ובהו, ומיראתם הם נוגעין בעדותם.

ועוד תירצו התוס': התנאי שהתנה הקב"ה עמם היה רק על עצם ה"קבלה", ואף אם לא יקיימו את התורה אחרי קבלת התורה, לא יחזרו לתהו ובהו.

ומוסיף המהרש"א, שמכל מקום הם נוגעין בעדותן, כי סוף סוף "נהגנו" מבני ישראל בכך שקיבלו את התורה.

לעשותם.⁽⁹⁾

“היום” לעשותם — ולא היום לקבל שכרם. שכר המצוות ניתן בעולם הבא, ולא כאן.

וקשה, אם כן, איך ניתנת להם מצות סוכה בעולם הבא? ⁽¹⁰⁾

ומתרצינן: **אלא**, למרות שבעולם הבא אי אפשר לקיים מצוות, בכל זאת מנסה אותם ה' במצות סוכה, משום שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא, בעלילה ובכח, עם בריותיו [כלומר, אף על פי שהקב"ה ניצחם, ואין להם זכות לקבל שכר, בכל זאת, כדי שלא יאמרו שנעשה להם עוול, הוא מנסה אותם].

ואמאי קרי ליה למצות סוכה “מצוה קלה”?

—

מצוה קלה יש לי, וסוכה שמה, ⁽⁸⁾ [בהמשך יבואר למה נקראת “מצוה קלה”] לכו ועשו אותה, ונראה אם אתם מקיימים אותה.

ומקשינן: ומו מצית אמרת הכי, איך יכול אתה לומר כן, שבעולם הבא ישנה אפשרות לקיים מצוות? —

והא, הרי אמר רבי יהושע בן לוי: נאמר בתורה [דברים ז]: “וידעת כי ה' אלהיך הוא האלהים, האל הנאמן, שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצוותיו לאלף דור. ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, לא יאחר לשונאו אל פניו ישלם לו. ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם”.

ודרשינן: “היום”, בעולם הזה, הוא המקום והזמן לעשותם, לעשיית המצוות, שעבורם מקבלים שכר. ולא למחר, בעולם הבא,

אחר, שעליו לא נאמרו המצוות.

10. הקשה המהרש"א: הלא כבר טען להם הקב"ה “מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת”, ובכל זאת נתרצה להם “לפנים משורת הדין”, ונותן להם מצות סוכה. ואם כן, מה מקשה הגמרא שאי אפשר לקיים מצות בעולם הבא, והרי כאן מדובר באפשרות מיוחדת, לפנים משורת הדין?

ומתריך, שהקושיה היא רק מדברי הסיפא, “ולא מחר לקבל שכרן”. והקושיה היא, שאף אם יקיימו מצות סוכה, לא יתכן שיקבלו עבורה שכר, כי את השכר המגיע להם על קיום המצוות שעשו בעולם הזה הם כבר קיבלו בעולם הזה, כמו שנאמר “ומשלם לשונאיו על פניו, להאבדו”, ואם יקבלו שכר בעולם הבא גם על קיום מצות סוכה בעולם הבא, נמצא שלקחה

8. ולמה דוקא מצות סוכה? המהרש"א מבאר, שסוכה היא דירת עראי הרומזת לעולם הזה, ובא לרמוז להם שעשיית המצוות היא בעולם הזה.

9. הרשב"א מבאר ש“למחר” האמור כאן הוא עולם הנשמות, ומצות הסוכה שנותן להם הקב"ה אינה מצות סוכה ממש אלא נסיון מעין זה, כי לשיטת הרשב"א לעולם ינהגו המצוות, גם בימות המשיח וגם לאחר תחיית המתים. אך הריטב"א מבאר כי תהינה שתי תקופות, האחת ימות המשיח, שאז עולם כמנהגו נוהג, ויהיו חייבים במצוות, אבל בסוף תקופת ימות המשיח תהיה תחיית המתים [לכל הראויים לקום בתחיית המתים, והצדיקים הגמורים יקומו עוד קודם לכן], ולדעתו אז עתידות המצוות להבטל, ואין בכך סתירה לעיקר האמונה שהתורה לא תשתנה, כי מדובר על העולם הבא, שהוא עולם

והא, והרי אמרת, אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, ולמה בא עליהם עתה בכח ובעלילה?

ומתריצין: אין זו טרוניא, משום דישראל בעולם הזה נמי, זימני לפעמים קורה דמשכא להו תקופת תמוז נמשכת להם ג-ב תקופת תמוז, דהיינו ימי החום, עד חגא, חג הסוכות, והוי להו ישיבת הסוכה צערא, ובכל זאת מקיימין מצות סוכה.

ומקשינן: וכי מקיימים ישראל מצות ישיבת סוכה בימי החום כשהחמה קודרת?

והאמר רבא, מי שהוא מצטער — פטור מן הפרכה. וגם בני ישראל יוצאים מן הסוכה מפני החום?

ומתריצין: חילוק גדול יש בין בני ישראל לאומות העולם. כי אדם מישראל, נהי על אף דפטור המצטער מן הסוכה, ויוצא ממנה, אבל בעוטי מי מבעטי, האם בועטים ישראל ומזלזלים ורוצים להשליך ולהתנתק מהמצוות?! אדרבה, הם יוצאים בצער (13)

משום דלית שאין בה חסרון כיס, אין הוצאה כספית בקיומה. (11)

מיד כשאומר להם הקב"ה כן, כל אחד ואחד מבני האומות נוטל עצים, והולך ועושה סוכה בראש גגו שכך היה מנהגם.

והקב"ה ברוך הוא מקדיר עליהם את החמה, כלומר, בכח חום גדול, כמו חום השמש בתקופת תמוז, שהיא תקופת החום. וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו, ויוצא ממנה.

ונדרש ממה שנאמר [תהלים ב], "למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק. יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו". ומזמור זה נאמר על יום הדין לעתיד לבוא.

ונאמר שם שהגוים והלאומים אומרים, "ננתקה את מוסרותימו, ונשליכה ממנו עבותימו" — ה"מוסרות" וה"עבות" שהגוים מנתקים ומשליכים, הם מצות סוכה (12) שבועטים ויוצאים ביום הדין.

ותמהינן: וכי הקב"ה מקדיר עליהם את החמה?! —

ומילה — יש בה צער. ואילו סוכה — שקולה כנגד כל המצוות והיא גם מצוה קלה.

12. כתב המהרש"א: ה"מוסרות" רומזים לחבלים שקושרים בהם דפנות הסוכה, וה"עבות" הם עצים עבותים הנעשים לסכך, כמו שנאמר בספר נחמיה [ח]: "ועלי עץ עבות לעשות סכך ככתוב".

13. כמו שכתב הרמ"א [אורח חיים סימן תרל"ט סעיף ז]: "וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים — אל יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע, כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו".

מדת הדין, שהאומות יקבלו שכר גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, ואילו בני ישראל יקבלו את השכר רק בעולם הבא.

11. ומבאר התורת חיים, אף שישנן כמה מצוות שאין בהם חסרון כיס, בכל זאת רצה לתת להם מצות סוכה, כיון שהיא שקולה כנגד כל המצוות, "לפי שהם רוצים לקבל שכר על כל המצוות — כישראל".

ואף שמצוות שבת ציצית ומילה, גם שקולים כנגד כל המצוות, מכל מקום בהם יש חסרון כיס, שבת — שביתה ממלאכה, ציצית — דמי תכלת יקרים ויש טורח גדול לחזור אחריה,